

3. Diplomatický protokol ústředních orgánů státní správy

a) Státní orgány pro mezinárodní styky - vnitřní

Vnitřní státní orgány pro mezinárodní styky působí na území zastupovaného státu, a zastávají rovněž vnitrostátní funkce. V první řadě jsou to orgány ústavní, jejichž pravomoci jsou založeny ústavou, a mezinárodním právem je jim přiznána reprezentativní povaha, díky níž mají možnost jednat zpravidla bez zvláštního zmocnění.

Jedná se o tyto orgány:

- **Hlava státu**

Mezi obvyklá práva, jež jsou hlavě státu přiznána ústavou v oblasti mezinárodních styků, patří:

- zastupování státu navenek,
- sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv,
- vyhlášení válečného stavu
- uzavírání mírových smluv,
- vysílání a přijímání diplomatických zástupců.

Ústava České republiky v čl. 63 odst. 1 stanoví, že prezident republiky vykonává všechno zmíněné s výjimkou vyhlášení válečného stavu, o čemž rozhoduje Parlament (čl. 43 odst. 1).

Hlava státu v době pobytu na území cizího státu požívá výsady a imunity většího rozsahu než diplomatictí zástupci. Patří mezi ně:

- právo na pocty, jako slavnostní přijetí nejvyššími státními orgány
- právo používat vlajky a státního znaku na rezidenci a dopravních prostředcích
- právo na zvláštní ochranu osobní nedotknutelnosti a bezpečnosti
- právo vykonávat vládní funkce i v době pobytu na území cizího státu
- svobodu styku s orgány vlastního státu i jiných států
- nedotknutelnost obydlí, domu, vagónu, lodi, letadla nebo automobilu používaného hlavou státu
- vymezení z trestní a civilní jurisdikce státu pobytu

- **Vláda**

Vláda je nejvyšší orgán výkonné moci a kromě vnitřních věcí řídí i zahraniční styky státu, konkrétní pravomoci obvykle stanoví ústava státu

Podle Ústavy ČR vláda:

- sjednává a schvaluje ty mezinárodní smlouvy, jejichž sjednání na ni přenesl prezident republiky
- sjednávání resortních dohod může vláda přenést na jednotlivé členy vlády

Dle obecného mezinárodního práva má i vláda reprezentativní povahu.

Představitel vlády požívá při oficiálním pobytu na území jiného státu všechny diplomatické výsady a imunity.

Obecně platí, že vládu jako celek může v mezinárodních stycích zastupovat předseda, jeho náměstek nebo člen k tomu zmocněný. Představiteli vlády v této oblasti jsou tedy obvykle předseda vlády, ministr zahraničních věcí a zástupci jiných správních orgánů státu.

Ministr zahraničních věcí

Jeho pravomoc vymezuje ústava nebo jiné zákony a nařízení

Do jeho kompetence zpravidla patří:

- provádění zahraniční politiky dle direktiv hlavy státu, vlády nebo parlamentu
- udržování běžných styků se stálými diplomatickými zástupci i představiteli jiných států a MO
- řízení zastupitelských úřadů v zahraničí
- ochrana zájmů státu a jeho občanů v zahraničí
- součinnost při všech aktech jiných ústavních orgánů a ministerstev v oblasti mezinárodních styků
- podávání zpráv, návrhů, odborných vyjádření a doporučení jiným orgánům na poli zahraniční poli

Při oficiálním pobytu na území cizího státu požívá všech diplomatických výsad a imunit

- **Ministerstvo zahraničních věcí**

Je ústředním orgánem státní správy ČR pro oblast zahraničních politiky, v jejímž rámci vytváří koncepci a koordinuje zahraniční rozvojovou pomoc a koordinuje vnější ekonomické vztahy.

Ministerstvo zahraničních věcí dále zejména:

- koordinuje činnost ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy v oblasti zahraničních vztahů na jim svěřených úsecích státní správy, působí k tomu, aby na těchto úsecích byly dodržovány závazky vyplývající pro Českou republiku z mezinárodních smluv, jakož i z členství České republiky v mezinárodních organizacích,
- zajišťuje ochranu práv a zájmů České republiky a jejích občanů v zahraničí,
- řídí zastupitelské úřady v zahraničí
- plní úkoly při zabezpečování styků s orgány cizích států v České republice a v zahraničí
- plní úkoly při správě majetku České republiky v zahraničí
- koordinuje a zabezpečuje přípravu, sjednávání a vnitrostátní projednávání mezinárodních smluv a dohod
- zabezpečuje vyhlášení mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána
- sleduje dodržování a provádění mezinárodních smluv a dohod z hlediska uplatňování zájmů zahraniční politiky České republiky
- uděluje souhlas v případech dovozu a vývozu vojenského materiálu
- zajišťuje přípravu pracovníků pro výkon zahraniční služby

Ministerstvo zahraničí má s ohledem na svůj charakter specializované útvary pro jednotlivé činnosti. Patří k nim například:

- teritoriální útvary, jejichž úkolem je udržování styků s jednotlivými státy prostřednictvím jejich diplomatických zástupců a představitelů, řízení zastupitelských úřadů v zahraničí apod.
- regionální organizace (EU, NATO)
- mezinárodní organizace (politické, ekonomické) a problematika odzbrojení
- právní útvary, zahrnující jednak činnost související s uzavíráním mezinárodních úmluv a jednak oblast legislativní
- obchodněpolitická oblast
- hospodářská spolupráce
- tiskový a informační útvar (informace ze zahraničních sdělovacích prostředků a informace pro tuzemské a zahraniční sdělovací prostředky)
- personální činnost (výběr, rozmisťování a výchova pracovníků ministerstva)
- konzulární činnost
- kulturní a vědecké styky se zahraničím
- správní činnosti (finance, nemovitosti, materiální zabezpečení ministerstva a úřadů v zahraničí a další správní agenda)
- spojení se zastupitelskými úřady, kurýrní služba
- bezpečnostní služby (bezpečnost úřadu a osob)
- diplomatický protokol

- **Jiné vnitřní orgány pro mezinárodní styky**

Jako orgány státu pro mezinárodní styky vystupují často i jiné správní orgány státu. Jejich pravomoci založeny vnitrostátně na základě zvláštního zmocnění zákonem nebo rozhodnutím prvotně oprávněného ústavního orgánu.

Tyto orgány se např. účastní na přípravě a sjednávání mezinárodních smluv, týkajících se oboru jejich vnitrostátní působnosti např. v oboru zdravotnictví, dopravy, obchodu atp.

Při oficiálním pobytu na území jiného státu požívají zástupci těchto správních orgánů diplomatických výsad a imunit.

b) Státní orgány pro mezinárodní styky – vnější

Zahraniční orgány pro mezinárodní styky působí na území jiného státu, a lze je rozlišovat dle rozsahu plných mocí na diplomatické a nediplomatické. V prvním případě se jedná o orgány způsobilé svým jednáním zastupovat stát ve věcech politických, a jsou to diplomatické mise, zvláštní mise či stálé mise při mezinárodních organizacích. Rozsah činnosti nediplomatických orgánů je omezen pouze na věci nepolitické, a jsou to např. agenti, komisaři nebo konzulární úřady. Vojenské jednotky jsou považovány za zvláštní typ těchto zahraničních orgánů v dobách jejich pobytu na území jiného státu.

Právo na diplomatické styky, čili právo zřizovat vysílat i přijímat diplomatické zástupce a zřizovat stálé diplomatické mise, je základním právem každého svrchovaného státu. Diplomatické styky, výsady a imunity byly původně upraveny mezinárodním právem obyčejovým, a to až do roku 1961, kdy byla pravidla kodifikována uzavřením *Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích*. Úmluvou byl vytvořen základ, podle něhož se následně kodifikovala speciální pravidla v *Úmluvě o zvláštních misích* z roku 1969, ve *Vídeňské úmluvě o zastoupení států v jejich stycích s mezinárodními organizacemi univerzální povahy* z roku 1975 a *Vídeňské úmluvě o konzulárních stycích* upravující postavení konzulárních úřadů, která byla uzavřena roku 1963.

• Diplomatické mise

Po formálním navázání diplomatických styků zpravidla následuje zřízení efektivních diplomatických zastupitelských úřadů (ZÚ) na dohodnuté úrovni úřad je veden velvyslancem, vyslancem nebo chargé d'affaires en pied (tj. trvale pověřený). Přečasně může vést nový úřad i chargé d'affaires ad interim (tj. dočasně pověřený).

Posláním diplomatické mise je podle Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích (článek 3) především:

- zastupovat vysílající stát ve státě přijímajícím
- chránit zájmy svého státu a jeho příslušníků v přijímajícím státě v rozsahu dovoleném mezinárodním právem
- vést jednání s vládou přijímajícího státu
- zjišťovat všemi zákonnými prostředky situaci a vývoj v přijímajícím státě a podávat o tom zprávu vládě své země
- podporovat přátelské vztahy mezi vysílajícím a přijímajícím státem a rozvíjet jejich hospodářské, kulturní a vědecké styky

Diplomatické misi dále přísluší právo na vykonávání konzulárních funkcí (některé země Latinské Ameriky však k právu vykonávat konzulární pravomoc vyžadují zvláštní dohody.) Citovaná úmluva však nevypočítává jmenovitě všechny úkony, které zastupitelské úřady dnes zabezpečují, omezuje se pouze na nejtypičtější úseky, které charakterizují činnost diplomatických misí. Zastoupení vysílajícího státu ve státě přijímajícím opravňuje zastupitelské úřady vést s orgány přijímajícího státu jakákoliv běžná jednání bez dalšího zvláštního zmocnění vysílajícího státu. Zvláštní plná moc se požaduje zpravidla jen v případech, kdy má šéf mise - titulář - nebo jiný člen mise podepsat mezinárodní smlouvu.

Diplomatická mise má mít vždy na zřeteli zájmy vlastní země. Současně ale všichni její pracovníci musejí při výkonu své funkce respektovat zákony přijímajícího státu a nesmějí se vměšovat do jeho vnitřních záležitostí.

Zřízením efektivního diplomatického zastupitelského úřadu se rozumí vyslání jednoho nebo více pracovníků mise do země působnosti a otevření kanceláře zastupitelského úřadu. Šéf mise přijíždí obvykle později, až je zajištěn alespoň minimální chod úřadu ve stabilních prostorách. Titulář nebo kterýkoliv z diplomatů zastupitelského úřadu může z příkazu své vlády zastupovat vysílající zemi na mezinárodních jednáních konajících se na území přijímajícího státu či jinde, přičemž přijímající stát proti tomu není oprávněn vznášet námitky.

Vícenásobná akreditace

Pověření tituláře v několika zemích. Šéfové misí mohou být jmenováni současně pro několik zemí. O této skutečnosti však musí vysílající stát přijímající země řádně uvědomit. Podle Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích (čl. 5) je třeba již v žádosti o agrément (schválení diplomatického zástupce vládou, u které má být akreditován) uvést, že titulář je souběžně pověřován i u jiné vlády, a dále to, kde bude mít při výkonu své funkce stálé sídlo. Přijímající země může zcela výjimečně a ze závažných důvodů svůj souhlas se souběžným pověřením ve více zemích odeprít. Protože titulář bývá většinou pověřován ve státech, které spolu sousedí, je třeba brát ohled na jejich vzájemné vztahy.

Je-li titulář pověřen ve více státech najednou, vedou zastupitelské úřady ve státech, v nichž nemá trvalé sídlo, *chargé d'affaires ad interim* (a.i.).

Zastupování zájmů několika zemí jedním titulářem. Článek 6 citované úmluvy poskytuje i tu možnost, aby dva nebo více států pověřilo tutéž osobu šéfem mise v jiném státě, pokud tento stát proti takovému pověřením nemá námitky. Z praxe je známo, že například některé skandinávské státy uvažovaly o společném zastoupení, zejména v afrických státech.

Diplomatictí zástupci

Podle Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích jsou šéfové misí rozdělení do tří tříd:

- velvyslanci nebo nunciové pověřeni u hlav států a jiní šéfové misí rovnocenné hodnosti

- vyslanci, ministři a internunciové pověření u hlav států;
- chargé d'affaires pověření u ministra zahraničních věcí.

V minulosti (podle pravidel vídeňského kongresu z roku 1815 a Cášského protokolu z roku 1818) existovala ještě třída ministrů-rezidentů, která byla uváděna jako třetí v pořadí před chargé d'affaires en pied. Dnes se však již v diplomatické praxi nevyskytuje, a proto nebyla do Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích zahrnuta.

Do první třídy diplomatických zástupců patří mimořádný a zplnomocněný velvyslanec, papežský legát nebo nuncius (legáti jsou mimořádní diplomatičtí zástupci Svatého stolce ve speciální misi, v církevní hodnosti kardinálů; papežští nunciové nejsou kardinály), dále tzv. vysoký komisař (high commissioner) a vysoký představitel (haut-représentant).

Vysoké komisaře, kteří odpovídají svou funkcí velvyslancům, si mezi sebou vyměňují země Britského společenství národů, vysoké představitele pak země Francouzského společenství.

Do druhé třídy patří vyslanci. Jejich plný titul zní "mimořádný vyslanec" a "zplnomocněný ministr" nebo "mimořádný a zplnomocněný vyslanec". Do této třídy se řadí i internunciové.

Označení velvyslanců a vyslanců celým titulem "mimořádný a zplnomocněný velvyslanec", respektive "mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr", zůstalo v platnosti i po schválení Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích, i když dnes už nemá žádný mimořádný význam. Označení "mimořádný" pro vyslance, který sídlí jako představitel své země v cizí zemi, vzniklo (pravděpodobně v 18. století z čistě protokolárních důvodů. Běžné diplomatické styky nebyly vždy plně dostačující, proto vedle stálých diplomatických zástupců byli vysíláni ve zvlášť důležitých případech i mimořádní vyslanci, kteří přijížděli splnit určitý úkol. Někteří panovníci vysílali pouze mimořádné vyslance, kteří se po předání a projednání poselství vraceli zpět do vlasti. Tito mimořádní vyslanci pak měli protokolárně přednostní místo a byly jim prokazovány větší počty než vyslancům trvale sídlícím u dvora. Proto si vyslanci-rezidenti na svých panovnících vymohli, aby jim rovněž propůjčil titul "mimořádný".

Do třetí třídy šéfů diplomatických misí patří chargé d'affaires, aniž je specifikováno, zda jde výhradně o chargé d'affaires en pied, nebo i o chargé d'affaires ad interim. Ze smyslu je však zřejmé, že chargé d'affaires ad interim, tedy dočasně pověřený vedením úřadu, není považován za šéfa mise, a tudíž nespadá pod klasifikaci uvedenou v článku 1~ Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích. Jeho postavení upravuje samostatně článek 19, z něhož vyplývá, že nemá právo na postavení, práva a výsady, jež náležejí šéfovi mise. Vypuštění specifikace "en pied" u chargé d'affaires v článku 1~ a s tím spojené nejasnosti lze přičíst snaze brát zřetel na situace, kdy vysílající stát z určitých důvodů (aniž jim chce dát právní rámec) vysílá do přijímajícího státu zástupce nižší třídy, než je velvyslanec nebo vyslanec, a nechce se vázat žádnou výslovnou indikací, kterou by dal najevo, že od vyslání tituláře na delší dobu upustil. Jinými slovy, šéfy mise mohou být chargé d'affaires en pied a chargé d'affaires bez tohoto označení, pokud jsou trvalými nebo víceméně trvalými vedoucími diplomatické mise.

Všeobecně se uznává zásada, že mezi jednotlivými třídami šéfů misí nemají být činěny žádné rozdíly, s výjimkou pořadí na diplomatické listině a etikety.

Diplomatický sbor

Diplomatickým sborem rozumíme všechny šéfy misí a diplomatický personál těchto misí akreditovaný u vlády. DP MZV vydává diplomatickou listinu.

Doyen

Pořadí šéfů misí je v ČR dáno čl. 16 Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích s tím, že ve smyslu třetího odstavce tohoto článku je od dob vzniku Československé republiky tradičním doyenem diplomatického sboru apoštolský nunciatus. V případě nepřítomnosti či jiné potřeby ho zpravidla zastupuje rezidentní velvyslanec s časově nejdelší akreditací v ČR.

Ancienitu vedoucích diplomatických misí v ČR sleduje diplomatický protokol MZV ČR, který také každoročně vydává diplomatickou listinu. DP MZV, resp. jeho ředitel, je hlavním partnerem diplomatického sboru jako celku

Funkce doyena spočívá v dohledu nad ceremoniály a dodržováním protokolu, v odpovědnosti za dobré vztahy mezi zastupitelským úřadem a hostitelskou vládou a v řešení problémů spojených s každodenním životem diplomatického sboru. Je mluvčím svých kolegů při veřejných příležitostech a obhájcem privilegií a imunit diplomatického sboru před jejich případným omezováním a porušováním ze strany vlády, u níž je akreditován. Za žádných okolností ale není oprávněn bez předešlé konzultace a souhlasu psát nebo mluvit jménem svých kolegů. Vláda může využít doyena jako prostředníka pro sdělení určitých informací nebo opatření neformálního charakteru. Formální informace pro diplomatický sbor by měl zasílat diplomatický protokol ministerstva zahraničních věcí přímo jednotlivým misím, aby tak zbytečně nezatěžoval zastupitelský úřad doyena, avšak jakýkoliv záznam týkající se diplomatického sboru musí doyen obdržet.

Diplomatický protokol hostitelské země může doyena požádat o pomoc v případě, že diplomatický sbor zneužívá své imunity v běžném životě, jako je například špatné parkování a jiné dopravní přestupky. Doyen obvykle zašle všem svým kolegům cirkulární nótu, v níž je požádá, aby pomohli stav řešit a stejně tak vedli členy svých misí.

Společné politické demarše, protesty, výhrady, důrazná upozornění celého diplomatického sboru nejsou v praxi příliš pravděpodobné, ale nelze je vyloučit u větší či menší skupiny šéfů misí. Pokud taková situace nastane, měl by doyen vždy, ať už se k demarši připojuje, či nepřipojuje, jasně vyjádřit své stanovisko.

Manželkám diplomatů přísluší stejná privilegia, pocty, pořadí a oslovení jako manželovi. Manželku služebně nejstaršího tituláře v diplomatickém sboru nazýváme doyenne. Její povinnosti jsou různé a často se velmi liší podle místa působnosti a tamních zvyklostí; může mezi ně patřit například představení manželky nastupujícího šéfa mise choti hlavy státu.

- **Stále mise a delegace do orgánů a na konference**

Stálé mise

Úmluva o stálých misích se vztahuje na postavení a styk „stálých misí“ s mezinárodními organizacemi mezivládními. Mise jsou členěny na stálé mise a stálé mise pozorovatele. Stálá mise je mise stálé povahy zastupující stát, který je členem dané organizace. Stálá mise pozorovatele zastupuje státy, které nejsou členy dané organizace. V čele stálé mise je „vedoucí mise“, a to buď jako stálý představitel,, nebo jako stálý pozorovatel.

Členské státy mohou u mezinárodních organizací zřizovat stálé mise. Stálé mise vykonávají tyto funkce:

- zajišťují zastupování vysílajícího státu u dané organizace
- udržují spojení mezi vysílajícím státem a organizací
- vedou jednání s organizací a v jejím rámci
- sledují činnost organizace a informují o ní svou vládu
- zajišťují účast vysílajícího státu na činnosti organizace
- chrání zájmy vysílajícího státu ve vztahu k organizaci
- podporují uskutečňování cílů a zásad organizace

Příkladem stálé mise je Stálá mise ČR při OSN v NY. Po vstupu ČR do EU se dosavadní Stálá mise ČR při EU přejmenovala na Stálé zastoupení ČR při EU. Zastoupení v Bruselu je také největší českou diplomatikou misí na světě.

S ohledem na to, že například v Ženevě nebo ve Vídni má své sídlo více mezinárodních organizací, obsahuje Úmluva možnost pro vysílající stát, aby pověřil jednu a tutéž osobu jako vedoucího mise u dvou nebo více mezinárodních organizací. Obdobně jako u diplomatických misí mohou dva státy nebo více států pověřit stejnou osobu jako vedoucího mise u jedné mezinárodní organizace.

Vedoucí mise je vybaven pověřovacími listinami od hlavy státu nebo kabinetním listem jiného představitele. Tyto pověřovací listiny předává vedoucímu představiteli (generálnímu sekretáři, řediteli atd.) příslušné organizace. Na rozdíl od vedoucího diplomatické mise se v tomto případě nežádá o souhlas formou agrément. Není-li místo vedoucího mise obsazeno, může vysílající stát jmenovat úřadujícího vedoucího mise. Na rozdíl od Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích neobsahuje Úmluva o stálých misích ustanovení o tom, že by úřadující vedoucí mise byl označen jako charge d'affaires. Sídlo mise je obvykle v místě, v němž sídlí organizace. Mise může mít sídlo i jinde.

Delegace do orgánů a na konference

Vedle úlohy stálých misí Úmluva upravuje také postavení delegací vysílaných do orgánů mezinárodních organizací a na konference. Dále upravuje práva a povinnosti delegace pozorovatele.

Stát může vyslat takové delegace v souladu s pravidly příslušné mezinárodní konference. Členy delegace jmenuje stát dle svého uvážení. Mohou jimi být vedoucí delegace, delegáti,

diplomatický personál, administrativní, technický a služební personál. Plné moci pro vedoucího delegace vydává podle okolností hlava státu, nebo jiní příslušní státní činitelé. Z plné moci vyplývá poslání a funkce delegace. Pořadí delegací se určuje podle abecedního pořádku názvu států používaného v dané organizace.

Stálá delegace plní podobné funkce jako stálá mise, jediným českým příkladem je Stálá delegace ČR při NATO v Bruselu.

- **Zvláštní mise**

Vedle stálých misí může stát vyslat k vyřešení jednorázového speciálního problému zvláštní misi, jejíž poslání končí splněním konkrétního úkolu. Jedná se o dočasnou misi. Může jít například o projednání určité politické či kulturní otázky (politická mise, mise dobré vůle, příprava materiálů pro konferenci pořádanou pod společnou záštitou hlav států) nebo o akce protokolárního rázu (oslavy samostatnosti státu, uvedení nové hlavy státu do úřadu, korunovace nebo svatba panovníka, pohřeb hlavy státu).

Vyslání zvláštní politické mise vychází obvykle z potřeb vysílajícího státu. Předem se diplomatickou cestou oznamuje a alespoň rámcově vymezuje okruh otázek, které bude mise projednávat. Vedoucími politických misí bývají obvykle odborníci na danou problematiku.

Zvláštní mise protokolárního charakteru se obvykle vysílá na pozvání přijímajícího státu. Kromě účasti na oficiálních akcích se zpravidla další jednání nepředpokládají. O jmenování zvláštní mise je nezbytné uvědomit přijímající stát, poněvadž datum jmenování má většinou vliv na pořadí mise vůči ostatním zvláštním misím. V celkovém pořadí pak předcházejí zvláštní mise před diplomatickým sborem, před šéfy stálých misí, kteří nebyli pověřeni zvláštním posláním a oficiálních akcí se účastní pouze z titulu své funkce.

Do zvláštní mise protokolárního charakteru bývají jmenováni diplomatičtí pracovníci, vedoucí pracovníci ministerstva zahraničních věcí a vedoucí zastupitelského úřadu v přijímající zemi nebo ve státě komunikačně snadno dostupném, jemuž prezident republiky pro tento účel propůjčuje hodnost mimořádného a zplnomocněného velvyslance se zvláštním posláním. Chce-li vysílající stát zdůraznit význam mise, pověří jejím vedením významnou politickou osobnost - vládního či ústavního činitele (člena vlády, místopředsedu parlamentu atd.). Těm se pak již hodnost mimořádného a zplnomocněného velvyslance nepropůjčuje, misi vedou z postu zastávané funkce, která je vyšší než propůjčená hodnost. Kromě vedoucího zvláštní mise jsou obvykle jmenováni i její další členové. Pokud není vedoucím zvláštní mise jmenován vedoucí zastupitelského úřadu v přijímající zemi, často bývá jmenován alespoň jejím členem.

Vedoucí zvláštní mise je opatřen pověřovacími listinami, jež mají všechny náležitosti pověřovacích listin. V textu se uvádí důvod vyslání, jmenuje se vedoucí, případně další členové mise, závěr tvoří obvyklé zdvořilostní formulace. Pověřovací listiny se zpravidla odevzdávají hlavě státu při individuální nebo hromadné audienci. Odvolací listiny se nepředávají, poslání mise končí splněním úkolu.

Některé státy se spokojují s notifikací nebo telegrafickým oznámením složení zvláštní mise a osobní předání pověřovacích listin hlavě státu v slavnostním programu nepředpokládají. Tuto okolnost je ale vždy nezbytné předem projednat a vyjasnit.

Příjezd a odjezd zvláštní mise je pro přijímající stát oficiálním aktem, jehož se účastní představitelé přijímajícího státu nebo jeho orgánů podle povahy aktu, k němuž je mise vysílána. O programu pobytu, společenských povinnostech mise, technickém vybavení atd. je vysílající stát informován předem.

- **Česká centra a další úřady ČR v zahraničí**

Česká centra jsou doplňujícím článkem ZÚ a podílejí se na všestranném zviditelnění ČR v zahraničí. Činnost ČC upravují mezivládní dohody a je zaměřena na širokou veřejnost hostitelské země. Centra jsou zřizována MZV ČR. Práci center řídí Správa ČC v Praze, která je příspěvkovou organizací MZV. ČC jsou zakládána od 1993 a navazují na bývalá kulturní a informační střediska, která před rokem 1989 pracovala především v socialistických zemích. V současné době je provozováno 22 center v zahraničí (Berlín, Bratislava, Brusel, Budapešť, Bukurešť, Dusseldorf, Haag, Kyjev, Londýn, Mnichov, Moskva, New York, Paříž, Sofie, Stockholm, Varšava, Vídeň, Madrid, Milán, Tel Aviv, Tokio, Soul, Rotterdam atd.). Obdobou českých center jsou British Council, Francouzský institut, Goethe-Institut, Maďarské kulturní středisko, Polský institut, Rakouský institut apod.

Česká centra vyvíjejí činnost zejména v těchto oblastech

- **Kultura**

Cílem je přiblížit českou kulturu obyvatelům přijímající země. Kulturních akcí se zpravidla účastní také čeští emigranti trvale žijící v zahraničí.

- **Obchod**

V oblasti obchodu se ČC snaží o propagaci české ekonomiky a obchodu. Pomáhají českým podnikům v jejich snaze proniknout na zahraniční trhy. Mezi hlavní nabízené služby patří: Aktuální poptávky ze zahraničí na internetu – databáze zahraničních

poptávek po českých produktech i službách

Aktivní vyhledávání obchodních partnerů

Bezplatná inzerce ve vybraném zahraničním tisku

Cenově výhodná prezentace v zahraničí

Poskytování základní informací o zemi potenciálního vývoz

- **Cestovní ruch**

Společně s Českou centrálou cestovního ruchu usilují o propagaci ČR v zahraničí.

Dalšími úřady ČR v zahraničí jsou např. Česká ekonomicko-kulturní kancelář v Tchaj-peji na Tchaj-wanu, Styční úřad ČR v Ramalláhu a Styčná kancelář %CR při UNMIK v kosovské Prištině.

Jde o diplomatické mise, které obvykle působí v teritoriích, která nejsou samostatným státem nebo v zemích, kde z různých důvodů nelze otevřít plnohodnotný zastupitelský úřad či konzulát.

Specifickými, dočasnými orgány státu s vojenským posláním v zahraničí jsou jeho vojenské jednotky včetně pozemních mobilních prostředků, dále vojenské lodi a vojenská letadla.

c) Orgány samosprávy

SAMOSPRÁVA je **veřejná správa vykonávaná jinou institucí než státem**. Je relativně samostatná, nezávislá na státu. Relativnost samostatnosti však vyplývá ze skutečnosti, že stát vytváří pro samosprávu podmínky pro její fungování, takže její nezávislost z tohoto důvodu není absolutní.

Samospráva vzniká ze **sebeomezení státu** – omezuje držitele státní moci. Stát bez samosprávy může existovat, samospráva bez státu však ne. Některá mocenská rozhodnutí samosprávy jsou vykonatelná jen za pomoci státního donucení (policie, armády). **Stát zasahuje do samosprávy** tím, že tvoří zákony, do samotných rozhodnutí samosprávných orgánů však zasahovat nemůže. Zasáhnout může pouze v případě, vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem.

Samospráva se dělí na územní, zájmovou a profesní

- **samospráva územní**

Územní samospráva je dána Ústavou. Ta určuje za základní územní samosprávné celky obce a jako vyšší územní samosprávné celky kraje. Územní samosprávou rozumíme **prostorově ohraničený funkční celek, který má právo samostatně hospodařit, nakládat se svým majetkem a samostatně rozhodovat o svých záležitostech**. Pokud je toto právo ze strany státu porušeno, mohou územní samosprávy proti nezákonnému vměšování podat ústavní stížnost k Ústavnímu soudu ČR (podle Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., čl. 87, odst. 1, písm. c) a podle Zákona o Ústavním soudu č. 182/1993 Sb., § 72, odst. 1, písm. b))

OBEC

Je územním společenstvím občanů, které má právo na samosprávu; je základní jednotkou veřejné správy v ČR

Je základním územním samosprávným celkem, jehož zřízení a fungování se řídí zákonem o obcích č. 128/2000 Sb.

Charakteristickými znaky obce jsou:

- **Vlastní území** (územní základ) - území obce tvoří jedno nebo více katastrálních území.
- **Vlastní obyvatelstvo** (personální základ) – je tvořeno osobami s trvalým bydlištěm v dané obci nebo osobami, kterým bylo uděleno čestné občanství obce.
- **Vlastní majetek a hospodaření dle rozpočtu** (ekonomický základ) – obcím byl předán majetek státu dle zákona č. 172/1991 Sb. (zákon o přechodu některých věcí z majetku ČR do vlastnictví obcí). Obce sestavují vlastní rozpočet a hospodaří podle něj.
- **Právní subjektivita a právotvorba** (právní základ) – obce jsou veřejnoprávními korporacemi, jsou právními osobami, které vystupují v právních vztazích svým jménem a nesou odpovědnost vyplývající z těchto vztahů. Obce mohou vydávat právní předpisy – nařízení obce (v přenesené působnosti) a obecně závazné vyhlášky (v samostatné působnosti).
- **Právo na samosprávu** – obcím právo na samosprávu zaručuje Ústava. Jde o právo spravovat své vlastní záležitosti samostatně prostřednictvím přímé nebo zastupitelské demokracie (místní referendum nebo obecní zastupitelstvo).
- **Soustava orgánů** – prostřednictvím soustavy orgánů je zajišťován chod obce. Tvoří ji: zastupitelstvo obce, rada obce, výbory zastupitelstva, komise rady, starosta, obecní úřad.

Zákon o obcích rozlišuje samostatnou a přenesenou působnost obce. Do **samostatné působnosti obce** patří zejména záležitosti uvedené v § 84, 85 a 102 zákona o obcích (pravomoci zastupitelstva a rady obce), s výjimkou vydávání **nařízení obce**. Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále pečuje o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku. V **přenesené působnosti plní obce** úkoly, které jim zákonem svěřil stát, jsou tedy v určitém rozsahu závislé na výkonné moci.

Rozeznáváme několik typů obcí.

- **Vesnice** je menší obec zpravidla zemědělsky zaměřená.
- Historickou kategorií obce je **městys**. Původně to byly obce s právem pořádání týdenních a dobytčích trhů pro místní občany i obyvatele okolních vesnic. Městysem se už nemůže žádná obec stát, pokud jím dodnes není.
- Obec, která má alespoň 3.000 obyvatel, je **městem**, pokud tak stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.
- **Statutární město** je město zvláštního významu. Charakteristickým znakem statutárních měst je, že se dělí na obvody a části, které jsou samosprávné. Nejstarším

statutárním městem v ČR je Liberec (1849), v roce 1850 se statutárním městem stala i Plzeň a také Praha. **Praha** má specifické postavení – je statutární město, kraj a zároveň i hlavní město. Neřídí se zákonem o obcích, ale zákonem o hlavním městě Praze č. 131/2000 Sb. Obecní úřad statutárních měst se nazývá magistrát, v jeho čele stojí tajemník, jen v Praze je to ředitel. Česká republika má celkem 24 statutárních měst vč. Prahy.

Orgány obce mají reprezentativní úlohu (zejména ty volené – zastupitelé, radní, starosta). Vyjadřují se do médií, organizují setkání a vytváří podmínky k rozvoji vztahů s vnějším okolím. Úřednická složka vykonává v samostatné působnosti úlohy, které rozhodli zastupitelé, a v přenesené působnosti zajišťuje úřednickou agendu, tzn. běžný každodenní styk s veřejností.

Zástupitelstvo je **nejvyšší rozhodovací orgán obce**. Je to jediný orgán obce, který je ústavně zakotven. Členové zastupitelstva jsou voleni na 4 roky, počet členů je 5 – 55. Rozhodujícím kritériem pro stanovení počtu členů je stav obyvatel obce k 1. lednu roku voleb^[1].

Je nejvyšším orgánem obce, je voleno občany obce v komunálních volbách; zastupitelé rozhodují hlasováním o nejdůležitějších záležitostech obce (např. schvalují rozpočet), vydávají závazné vyhlášky

Rozhoduje ve věcech v samostatné působnosti obce. Dle zákona o obcích je zastupitelstvu vyhrazeno:

- schvalovat rozpočet obce a závěrečný účet obce,
- schvalovat program rozvoje obce,
- zřizovat a rušit příspěvkové organizace a organizační složky obce, schvalovat jejich zřizovací listiny,
- vydávat obecně závazné vyhlášky obce,
- rozhodovat o vyhlášení místního referenda,
- navrhopvat změny katastrálních území uvnitř obce, schvalovat dohody o změně hranic obce a o slučování obcí
- zřizovat a rušit výbory, volit jejich předsedy a další členy a odvolávat je z funkce,
- volit z řad členů zastupitelstva obce starostu, místostarosty a další členy rady obce (radní) a odvolávat je z funkce, stanovit počet členů rady obce,
- zřizovat a zrušovat obecní policii,
- rozhodovat o spolupráci obce s jinými obcemi a o formě této spolupráce,
- rozhodovat o zřízení a názvech částí obce, o názvech ulic a dalších veřejných prostranství, udělovat a odnímat čestné občanství obce a ceny obce,
- rozhodovat o zrušení usnesení rady obce,
- rozhodovat v dalších věcech, které si podle zákona o obcích vyhradí, s výjimkou pravomocí vyhrazených radě obce.

Zastupitelstvo je povinno zřizovat finanční a kontrolní výbory. Finanční výbor především hospodaří s majetkem a finančními prostředky obce, kontrolní výbor kontroluje dodržování právních předpisů ostatními výbory a obecním úřadem na úseku samostatné působnosti, plnění usnesení zastupitelstva a rady a plní další úkoly dané zastupitelstvem. Výbory jsou **poradní orgány zastupitelstva**, jejich rozhodnutí jsou pouze doporučující, nikoli závazná.

Jsou složeny z nečlenů zastupitelstva až na předsedu výboru, který musí být členem zastupitelstva (nesmí to však být předseda nebo místopředseda).

Rada obce je jako **výkonný orgán zastupitelstva** zřizována vždy s výjimkou menších obcí (zpravidla do 10.000 obyvatel), jejichž zastupitelstvo čítá méně než 15 členů. Členové rady jsou starosta, místostarosta a radní, kteří se volí z řad zastupitelů. Jejich počet je lichý a nesmí přesáhnout 1/3 počtu zastupitelstva. Tvoří ji nejméně 5 a nejvíce 11 členů. Rada obce připravuje podklady pro zastupitelstvo, schvaluje body k jednání, je přípravným orgánem zastupitelstva. Rada obce pak může zřizovat iniciační a poradní orgány, tzv. **komise** (např. přestupkovou komisi apod.).

Starosta obce reprezentuje navenek. Ze své činnosti se však zodpovídá zastupitelstvu a radě obce. V rámci přenesené působnosti zřizuje starosta zvláštní orgány obce (např. přestupkovou nebo povodňovou komisi). Zastupitelské výbory a komise rady vykonávají činnosti pouze v rámci samostatné působnosti. Zákon však ukládá nejen vznik nebo zřízení určitých organizačních jednotek v rámci fungování obce, ale vymezuje také oblasti jejich působnosti, kompetence a pravomoci.

Obecní úřad tvoří starosta, jeho zástupce (místostarosta), tajemník obecního úřadu, jestliže je tato funkce zřízena, a úředníci. Úřad je zpravidla členěn na odbory, které mají pod sebou oddělení.

KRAJ

Kraje jsou **vyššími územními samosprávnými celky**, jejichž fungování se řídí zákonem o krajích č. 129/2000 Sb. Jsou označovány jako střední článek veřejné správy. Území České republiky je rozděleno do **14 krajů vč. hlavního města Prahy**.

Mají 4 základní funkce:

- **Integrační a koordinační.** Kraje mají integrační a koordinační funkci ve vztahu k ostatním subjektům na svém spravovaném území.
- **Dozorová a poradní.** Kraje disponují rozsáhlým administrativním aparátem a personálním, technickým zázemím, fungují pro obce jako poradní orgán.
- **Redistribuční.** Přerozdělují veřejné finanční prostředky ve svém vlastním správním území. Mají vlastní grantové prostředky, administrují strukturální fondy, vytváří dotační programy.
- **Reprezentační a zprostředkovatelská** funkce vůči ústřední státní správě. Kraje hájí zájmy svého území na nejvyšších místech.

Kraje mají podobné charakteristické znaky jako obce:

- **Vlastní (resp. správní) území** (územní základ) – území krajů jsou vymezena ústavním zákonem č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Z Ústavy vyplývá pro obce obecná působnost, tzn., že územní správou je obec. Má-li kraj potřebu v obci něco realizovat, je povinen to s obcí projednat. Obec v samostatné působnosti není nikomu podřízena, tedy ani kraji. V přenesené působnosti je však odpovědná podle agend nadřazenému správnímu orgánu.
- **Obyvatelstvo** (personální základ) – občanem kraje je každý obyvatel s trvalým bydlištěm na území obce v územním obvodu kraje.
- **Právní subjektivita a právotvorba** (právní základ) – kraje mají jednu pravomoc, kterou obce nemají, a to právo předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně.
- **Vlastní majetek a hospodaření podle rozpočtu** (ekonomický základ)
- **Právo na samosprávu**
- **Soustava orgánů**

Zastupitelstvo kraje je nejvyšším rozhodovacím orgánem kraje, rozhoduje o nejdůležitějších věcech krajské samosprávy. Je mu vyhrazeno předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně, předkládat Ústavnímu soudu návrhy na zrušení právních předpisů, jsou-li v rozporu se zákonem.

Kritériem pro stanovení počtu členů zastupitelstva je počet obyvatel kraje k 1. lednu v roce voleb [2]. Zastupitelé jsou voleni na období 4 let a **rozhodují především ve věcech své samostatné působnosti**:

- předkládají návrhy zákonů Poslanecké sněmovně;
- předkládají návrhy Ústavnímu soudu na zrušení právních předpisů, mají-li za to, že jsou v rozporu se zákonem;
- vydávají obecně závazné vyhlášky kraje;

- koordinují rozvoj územního obvodu, schvalují programy rozvoje územního obvodu kraje, zajišťují jejich realizaci a kontrolují jejich plnění;
- schvalují koncepce rozvoje cestovního ruchu na území kraje, zajišťují jejich realizaci a kontrolují jejich plnění;
- volí zástupce kraje do regionálních rad regionů soudržnosti;
- stanovují rozsah základní dopravní obslužnosti pro území kraje;
- rozhodují o spolupráci kraje s jinými kraji a o mezinárodní spolupráci;
- schvalují rozpočet kraje a závěrečný účet kraje;
- zřizují a ruší příspěvkové organizace a organizační složky kraje; k tomu schvalují jejich zřizovací listiny;
- rozhodují o založení a rušení právnických osob, schvalují jejich zakladatelské listiny, společenské smlouvy, zakládací smlouvy a stanovy, rozhodují o účasti v již založených právnických osobách;
- delegují zástupce kraje na valnou hromadu obchodních společností, v nichž má kraj majetkovou účast;
- navrhuje zástupce kraje do ostatních orgánů obchodních společností, v nichž má kraj majetkovou účast, a navrhuje jejich odvolání;
- volí a odvolávají hejtmana, náměstka (náměstky) hejtmana a další členy rady z řad svých členů a odvolávají je z funkce;
- stanovují počet uvolněných členů rady, jakož i funkce, pro které budou členové zastupitelstva uvolněni, a od kterého dne;
- zřizují a zrušují výbory, volí a odvolávají jejich předsedy a členy;
- rozhodují o odměnách neuvolněným členům zastupitelstva;
- stanovují zásady pro poskytování cestovních náhrad členům zastupitelstva;
- rozhodují o peněžitých plněních spojených s výkonem funkce členů výborů, komisí a zvláštních orgánů fyzickým osobám, které nejsou členy zastupitelstva;
- udělují ceny kraje;
- plní další úkoly stanovené zákonem a rozhodují o majetkoprávních úkonech kraje.

Zastupitelstvo může zřídit jako iniciační a poradní orgány výbory. Finanční výbor, kontrolní výbor a výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost jsou zřizovány vždy. **Finanční výbor** je zřízen za účelem kontroly hospodaření s majetkem a finančními prostředky kraje, dále za účelem kontroly využití dotací z rozpočtu kraje obcemi a plnění dalších finančních činností kraje. **Kontrolní výbor** kontroluje plnění usnesení rady a zastupitelstva a dodržování právních předpisů. **Výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost** posuzuje v návaznosti na demografický vývoj sítě škol, navrhuje zkvalitnění služeb poskytovaných školami nebo školských zařízení, které zřizuje kraj, a plní další úkoly v oblasti výchovy a vzdělávání, jimiž jej pověřil zastupitelstvo. V krajích, kde žije nejméně 5% obyvatel jiné národnosti, než české, se povinně zřizuje i **výbor pro národnostní menšiny**.

Rada kraje je výkonným orgánem zastupitelstva. Tvoří ji hejtman, náměstek (nebo náměstci) hejtmana a další členové rady. Počet členů je 9 (v krajích do 600 tis. ob.) nebo 11 (nad 600 tis. ob.). Rada připravuje podklady a návrhy pro jednání zastupitelstva a zajišťuje plnění přijatých rozhodnutí. Rada zabezpečuje hospodaření podle schváleného rozpočtu, stanovuje počet zaměstnanců krajského úřadu vč. objemu finančních prostředků na jejich platy. Radní mohou na návrh ředitele krajského úřadu jmenovat nebo odvolávat vedoucí jednotlivých odborů, zřizovat a zrušovat komise, ukládat úkoly krajskému úřadu ve věcech samostatné

působnosti a kontrolovat jejich plnění, vyřizovat připomínky a návrhy obcí v územním obvodu kraje, stanovit pravidla pro přijímání a vyřizování petic a stížností, vydávat nařízení kraje a vykonávat další záležitosti stanovené zákonem o krajích.

Rada kraje může jako své poradní a iniciační orgány zřídit komise.

Hejtman zastupuje kraj navenek. Není však statutárním zástupcem kraje, ale plně se zodpovídá zastupitelstvu. Koná pouze to, co předtím zastupitelstvo schválilo. Hejtmani a jejich náměstci jsou voleni zastupitelstvem z řad zastupitelů. Hejtman spolu s náměstkem podepisuje právní předpisy kraje. Dále jmenuje a odvolává ředitele krajského úřadu, dává mu úkoly a stanovuje mu plat. Odpovídá za informování veřejnosti o činnosti kraje, vede bezpečnostní a záchranné akce v případě mimořádných událostí – může požádat o nasazení armády k záchranným pracím a o humanitární pomoc osobám postiženým krizovou situací. Řídí zasedání zastupitelstva a rady a podepisuje zápisy z jednání. V případech stanovených zákony zřizuje pro výkon přenesené působnosti zvláštní orgány, které nejsou součástí krajského úřadu.

Krajský úřad plní úkoly, které mu v samostatné působnosti svěřilo zastupitelstvo nebo rada, a pomáhá činnosti výborům a komisím. V čele úřadu stojí ředitel. Úřad se zpravidla člení na odbory a oddělení. Krajský úřad mj. poskytuje odbornou a metodickou pomoc obcím a kontroluje zákonnými prostředky výkon přenesené působnosti orgánů obcí. V přenesené působnosti vykonává úkoly stanovené zákonem.

Mezi kraji má zvláštní postavení PRAHA. Je to obec se statusem statutárního města, zároveň hlavního města, také kraje a současně i regionu soudržnosti. Jako jediná se neřídí zákonem o obcích, ale zákonem o hlavním městě Praze č. 131/2000 Sb. Stejně jako ostatní statutární města se i Praha dělí na městské části, ale pouze v Praze mají tyto městské části právní subjektivitu. Pražský magistrát není organizován jako obecní úřad, ale jako krajský úřad, tzn., že nemá tajemníka, ale ředitele, a primátor a místostarostové nejsou součástí magistrátu.

- **samospráva zájmová, profesní**

Je představována samosprávnými organizacemi, které se na rozdíl od územní samosprávy zakládají na individuálním členství (např. Česká advokátní komora, Česká lékařská komora, atp.)

U většiny komor se jedná o povinné členství FO určité profese - (advokáti, notáři, lékaři atd.)

Členové odvádějí povinně členské příspěvky

Komory zajišťují např. tyto úkoly:

- spolupracují s orgány státní správy, např. lékařská komora spolupracuje s ministerstvem zdravotnictví při tvorbě sazebních lékařských úkonů
- vydávají osvědčení, dekrety, licence, bez nichž nelze vykonávat dané povolání
- vykonávají dohled nad výkonem povolání svých členů, čímž chrání veřejné i osobní zájmy